

УДК 304.44; 334.02

Захарін Сергій Володимирович

*доктор економічних наук, професор, старший науковий співробітник
Київський національний університет культури і мистецтв*

Захарин Сергей Владимирович

*доктор экономических наук, профессор, старший научный сотрудник
Киевский национальный университет культуры и искусств*

Zakharin Sergii

*Doctor of Economics, Senior Researcher, Professor
Kyiv National University of Culture and Arts*

Коваленко Дмитро Іванович

*кандидат економічних наук, доцент
Київський національний університет технологій та дизайну*

Коваленко Дмитрий Иванович

*кандидат экономических наук, доцент
Киевский национальный университет технологий и дизайна*

Kovalenko Dmytro

*Candidate of Economic Sciences, Associate Professor
Kyiv National University of Technologies and Design*

**ОПТИМІЗАЦІЯ ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНОГО МЕХАНІЗМУ
РЕАЛІЗАЦІЇ ДЕРЖАВНОЇ МОЛОДІЖНОЇ ПОЛІТИКИ В УМОВАХ
СТАЛОГО РОЗВИТКУ ЛЮДСЬКОГО ПОТЕНЦІАЛУ
ОПТИМИЗАЦИЯ ФИНАНСОВО-ЭКОНОМИЧЕСКОГО
МЕХАНИЗМА РЕАЛИЗАЦИИ ГОСУДАРСТВЕННОЙ
МОЛОДЕЖНОЙ ПОЛИТИКИ В УСЛОВИЯХ УСТОЙЧИВОГО
РАЗВИТИЯ ЧЕЛОВЕЧЕСКОГО ПОТЕНЦИАЛА**

OPTIMIZATION OF FINANCIAL AND ECONOMIC MECHANISM FOR IMPLEMENTATION OF STATE YOUTH POLICY IN THE CONDITIONS OF SUSTAINABLE DEVELOPMENT OF HUMAN POTENTIAL

Анотація. У науковій праці викладено результати досліджень з проблем оптимізації фінансово-економічного механізму реалізації державної молодіжної політики в умовах сталого розвитку людського потенціалу. Подано наукове бачення концепції людського потенціалу. Обґрунтовано авторську позицію про те, що для України актуальним питанням переходу національного господарства на модель сталого розвитку людського потенціалу є підвищення ефективності формування та реалізації державної молодіжної політики. Подано розуміння державної молодіжної політики. Подано напрями державної молодіжної політики в Україні, інструменти формування та реалізації державної молодіжної політики. Вказано на низьку соціальну активність молоді в Україні. Доведено, що вирішення завдання підвищення ефективності формування та реалізації державної молодіжної політики можливе за рахунок удосконалення відповідних фінансово-економічних інструментів. Оптимізація фінансово-економічного механізму реалізації державної молодіжної політики можливо через підвищення ефективності формування та виконання відповідних державних цільових програм. Подано оцінку ключовим параметрам Державної цільової соціальної програми «Молодь України» на 2016-2020 роки. Обґрунтовано рекомендації щодо предмету та об'єкту фінансово-економічного аналізу виконання державних молодіжних програм. Показано особливості визначення фактичної та планової ефективності державних молодіжних програм. Подано бачення щодо розрахунку інтегрованого показника фінансування державних молодіжних програм. Обґрунтовано доцільність фінансування соціальних інвестицій, які виступають економічним

підґрунтям реалізації довгострокових цілей державної молодіжної політики. Висвітлено роль та функціональне призначення соціальних інвестицій. Подано перелік напрямів здійснення соціальних інвестицій.

Ключові слова: фінансово-економічний механізм, молодіжна політика, сталий розвиток, соціальне інвестування, людський потенціал.

Анотація. В научной работе изложены результаты исследований по проблемам оптимизации финансово-экономического механизма реализации государственной молодежной политики в условиях устойчивого развития человеческого потенциала. Подано научное видение концепции человеческого потенциала. Обоснованно авторскую позицию о том, что для Украины актуальным вопросам перехода национального хозяйства на модель устойчивого развития человеческого потенциала являются повышение эффективности формирования и реализации государственной молодежной политики. Подано понимание государственной молодежной политики. Подано направления государственной молодежной политики в Украине, инструменты формирования и реализации государственной молодежной политики. Указано на низкую социальную активность молодежи в Украине. Доказано, что решение задачи повышения эффективности формирования и реализации государственной молодежной политики возможно за счет совершенствования соответствующих финансово-экономических инструментов. Оптимизация финансово-экономического механизма реализации государственной молодежной политики возможно через повышение эффективности формирования и выполнения соответствующих государственных целевых программ. Дана оценка ключевым параметрам Государственной целевой социальной программы «Молодежь Украины» на 2016-2020 годы. Обоснованы рекомендации по предмету и объекту финансово-экономического анализа выполнения государственных молодежных программ. Показаны особенности определения фактической и

плановой эффективности государственных молодежных программ. Подано видение расчета интегрированного показателя финансирования государственных молодежных программ. Обоснована целесообразность финансирования социальных инвестиций, которые выступают экономическим фундаментом реализации долгосрочных целей государственной молодежной политики. Освещены роль и функциональное назначение социальных инвестиций. Перечислены направления осуществления социальных инвестиций.

Ключевые слова: *финансово-экономический механизм, молодежная политика, устойчивое развитие, социальное инвестирование, человеческий потенциал.*

Summary. *The scientific work presents the results of researches on the problems of optimization of the financial and economic mechanism of realization of the state youth policy in the conditions of sustainable development of human potential. The scientific vision of the concept of human potential is presented. The author's position is grounded that for Ukraine the pressing issue of transition of the national economy to the model of sustainable development of human potential is to increase the efficiency of formation and implementation of the state youth policy. Understands the state youth policy. The directions of the state youth policy in Ukraine, instruments of formation and realization of the state youth policy are presented. The low social activity of young people in Ukraine is pointed out. It is proved that solving the problem of increasing the efficiency of formation and implementation of the state youth policy is possible due to the improvement of appropriate financial and economic instruments. Optimization of the financial and economic mechanism of implementation of the state youth policy is possible by increasing the efficiency of the formation and implementation of the relevant state target programs. The key parameters of the State target social program "Youth of Ukraine" for 2016-2020 are estimated. Recommendations on the subject and object*

of financial and economic analysis of the implementation of state youth programs are substantiated. The features of determining the actual and planned effectiveness of state youth programs are shown. Vision is presented on the calculation of the integrated financing indicator of state youth programs. The expediency of financing social investments, which act as economic bases for realization of long-term goals of the state youth policy, is substantiated. The role and functional purpose of social investment are highlighted. The list of directions of realization of social investments is given.

***Key words:** financial and economic mechanism, youth policy, sustainable development, social investment, human potential.*

Вступ (постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок з важливими науковими або практичними завданнями). В умовах сталого розвитку забезпечується така модель збалансованого розвитку країн та територій, за якої основні суспільні процеси (включаючи виробництво та споживання матеріальних та нематеріальних благ) відбуваються в межах здатності екосистем до відтворення, що має призводити до нормальної життєдіяльності теперішнього та майбутніх поколінь. Відтак, в умовах сталого розвитку одним із важливих напрямів державної політики є піклування про людину, її інтереси, підтримка у неї інтересу до саморозвитку та самореалізації, а також створення умов для приросту населення, у першу чергу за рахунок зростання народжуваності. Вказані завдання вирішуються в процесі реалізації державної соціальної політики. Одним із ключових напрямів державної соціальної політики є молодіжна політика. Можемо стверджувати, що ефективна молодіжна політика виступає важливим елементом підтримки сталого розвитку. В свою чергу, сталий розвиток ґрунтується на міцному людському потенціалі.

Можна стверджувати, що параметри розвитку людського потенціалу можуть бути оптимальними лише у випадку, якщо державна молодіжна політика є результативною та ефективною.

Проте в Україні, на жаль, фінансово-економічний механізм державної молодіжної політики є недосконалими. Зокрема, не забезпечуються базові потреби молоді (зокрема, у доступі до якісної освіти, реалізації права на житло та гідну оплату праці тощо). Більшість інструментів розвитку молоді, її адаптації до соціальних та інших викликів залишаються декларативними. В таких умовах людський потенціал знижується, що гальмує перехід національного господарства на засади сталого розвитку.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблеми формування та реалізації державної молодіжної політики досліджено у працях В. Лагутіна [4], Е. Лібанової [5], Д. Львова [6], Ю. Пархоменка [7], Л. Садули [9], Л. Плукар [9], У. Серватяк [9] та інших науковців. Дослідниками опрацьовано проблеми методологічного та науково-практичного забезпечення формування фінансово-економічного механізму державної молодіжної політики в контексті реалізації пріоритетів розвитку національного господарства. Проте, в сучасних умовах, які характеризуються загостренням кризових явищ та дефіцитом фінансових ресурсів, доцільне проведення додаткових досліджень з питань удосконалення фінансово-економічного механізму державної молодіжної політики.

Мета статті (постановка завдання). Метою статті є викладення результатів дослідження проблем удосконалення фінансово-економічного механізму державної молодіжної політики в контексті підтримки розвитку людського потенціалу.

Викладення основного матеріалу. Модель сталого розвитку нині сприймається як ідеал, до якого повинне прагнути розвинуте суспільство. Загальноприйнятим є трактування сталого (збалансованого) розвитку як гармонійного поєднання економічних, соціальних та екологічних складових

[6, с.35]. Забезпечення такого розвитку – це проблема формування такого суспільства, яке не руйнуватиме середовище свого існування. Перехід до моделі сталого розвитку має, в першу чергу, соціальний контекст, оскільки людина має вплив на усі його складові [4, с. 112].

Концепція сталого розвитку передбачає реалізацію цілісної системи принципів діяльності, серед яких найчастіше згадують збереження природи, соціальну справедливість, забезпечення культурного різноманіття тощо [10].

Згідно нашої позиції, соціальний контекст проблеми підтримки переходу економіки на модель сталого розвитку найбільш повно відображається через систему розвитку людського потенціалу. Тому слід пристати до висновку, що державна молодіжна політика має призводити до зміцнення людського потенціалу. Людський потенціал - це соціально-економічна категорія, яка характеризує сукупність сформованих і розвинутих будь-яких продуктивних здібностей, особистих рис і мотивацій людей (індивідів), використовуються в економічній діяльності, сприяють зростанню продуктивності національного господарства, доходів (заробітків) індивідів, національного доходу [9, с. 28].

На наш погляд, для України актуальним питанням розвитку людського потенціалу є підвищення ефективності формування та реалізації державної молодіжної політики. Це пояснюється тим, що Україна має досить низькі позиції у міжнародних рейтингах за показниками результативності та ефективності реалізації молодіжної політики. Зокрема, в Україні зафіксовано високу дитячу та молодіжну смертність, низьку народжуваність, низьку тривалість життя, а середній рівень доходів на душу населення (особливо у віці до 28 років) є найнижчим у Європі [3].

Державна молодіжна політика на практичному рівні – це комплекс заходів, спрямованих на розвиток молоді та молодіжних громадських організацій з метою створення належних політичних, соціальних, економічних, організаційних, правових умов та гарантій розвитку молоді

(молодих людей). Іншими словами, державна молодіжна політика передбачає формування та підтримку певних умов і гарантій для розвитку молоді, її інтеграції в усі сфери життєдіяльності, реалізації усіх потенцій і здібностей молодих людей [2].

Слід врахувати, що в Україні соціальна активність молоді в цілому є заниженою. За даними Міністерства молоді та спорту України [1], тільки 5% громадян у віці до 28 років беруть участь в обговоренні проектів нормативно-правових актів на загальнодержавному або регіональному рівнях.

На нашу думку, вирішити завдання підвищення ефективності формування та реалізації державної молодіжної політики можливо за рахунок удосконалення відповідного фінансово-економічного механізму. З методичної точки зору, удосконалення фінансово-економічних інструментів реалізації державної молодіжної політики можливо через підвищення ефективності формування та виконання відповідних програм та проектів.

Постановою Кабінету Міністрів України від 18 лютого 2016 р. № 148 [8] затверджено Державну цільову соціальну програму «Молодь України» на 2016-2020 роки. Серед ключових завдань програми задекларовано наступні: формування громадянської позиції і національно-патріотичне виховання; здоровий спосіб життя молоді; розвиток неформальної освіти; зайнятість молоді; житло для молоді; партнерська підтримка молоді, що проживає на тимчасово окупованій території України, та внутрішньо переміщених осіб.

Згідно нашої позиції, задекларовані завдання реалізації вказаної програми не в повній мірі враховують цілі та критерії розвитку людського потенціалу, які відображені у показниках сталого розвитку. Так, приміром, програмою не передбачено вжиття заходів з популяризації екологічного способу життя, стимулювання народжуваності, здійснення соціальних інвестицій, підвищення фінансової грамотності молоді тощо.

Ми вважаємо, що усі державні програми, які виконуються в рамках реалізації державної молодіжної політики (ці програми виконуються в

основному Міністерством освіти і науки та Міністерством молоді та спорту), повинні бути економічно ефективні, а відтак – їхні результати мають бути предметом фінансово-економічного аналізу. Фінансово-економічний аналіз виконання програм та проєктів ґрунтується на системі певних показників, якими вимірюється ступінь виконання задекларованих завдань.

З метою фінансово-економічної оцінки ефективності та результативності виконання державних молодіжних програм рекомендуємо використовувати наступні показники:

- співвідношення фактичної та планової ефективності;
- інтегрований показник фінансування програмних заходів;
- показник співфінансування програми;
- індекс фінансово-економічного ефекту реалізації заходів та завдань програми;
- інтегрований показник економічного виконання програми;

Планові показники виконання державних молодіжних програм повинні відповідати завданням та критеріям розвитку людського потенціалу [5]. При визначенні бажаних значень цих показників доцільно орієнтуватися на критерії сталого розвитку, що містяться в міжнародних документах.

У майбутньому, на наш погляд, в контексті реалізації стратегії підтримки людського потенціалу державна молодіжна політика має орієнтуватися на реалізацію проєктів «соціального інвестування» (у тому числі на стимулювання фінансування «соціальних інвестицій»). Загальновідомо, що соціальні інвестиції здатні грати важливу роль в процесах розвитку людського потенціалу, у тому числі серед молодих людей. В широкому розумінні, йдеться про використання і залучення зовнішніх та внутрішніх фінансових ресурсів держави, територіальних громад, корпоративного сектору та окремих громадян [7].

Соціальне інвестування повинно бути орієнтовано на всі верстви населення, але особливо важливо здійснити стимулювання такого

інвестування саме в сегменті реалізації молодіжних програм і проектів, оскільки молодь об'єктивно не має доступу до необхідних фінансових ресурсів, але має потенціал забезпечити їхнє відтворення та повернення.

Таким чином, розвиток людського потенціалу можливий на основі ефективної реалізації державної молодіжної політики, що передбачає зокрема результативне виконання державних молодіжних програм. Доцільно створити умови для стимулювання соціального інвестування серед молоді. Найбільш яскравим прикладом такої роботи є стимулювання молодіжного житлового кредитування. Необхідно посилити ефективність реалізації програм молодіжного житлового кредитування.

Висновки. На жаль, в Україні ефективність реалізації молодіжної політики є недостатньою. Соціальна активність молоді залишається низькою. Актуальним питанням розвитку людського потенціалу є підвищення ефективності державної молодіжної політики. Вирішити завдання підвищення ефективності державної молодіжної політики можливо за рахунок удосконалення відповідного фінансово-економічного механізму реалізації державних молодіжних програм і проектів. Доцільно орієнтуватися, зокрема, на підвищення фінансово-економічної результативності формування та виконання відповідних державних цільових програм.

Державна цільова соціальна програма «Молодь України» на 2016-2020 роки не в повній мірі враховує цілі та критерії розвитку людського потенціалу (відповідні критерії доцільно встановити на рівні критеріїв сталого розвитку, що наведені у міжнародних документах). Зокрема, програма не передбачає вжиття заходів з популяризації екологічного способу життя, стимулювання народжуваності, удосконалення освітніх технологій тощо.

Усі державні програми, які виконуються в рамках реалізації державної молодіжної політики, повинні бути економічно ефективні, а відтак – їхні

результати мають бути предметом фінансово-економічного аналізу. Запропоновано систему економічних та фінансових показників для оцінювання ефективності виконання державних молодіжних програм. Планові показники виконання державних соціальних та молодіжних програм повинні відповідати завданням та критеріям розвитку людського потенціалу.

В контексті реалізації стратегії розвитку людського потенціалу держава (в особі уповноважених державних органів) має вжити заходів для стимулювання так званого «соціального інвестування».

У подальшому слід виконати дослідження з проблем моделювання фінансових витрат на реалізацію молодіжних програм і проектів на основі алгоритмів нечіткої логіки.

Література

1. Державна молодіжна політика в Україні // Офіційний сайт Міністерства молоді та спорту України. URL: <http://dsmsu.gov.ua/index/ua/material/48626>
2. Державна молодіжна політика в Україні: соціально-педагогічний аспект. URL: <https://www.bibliofond.ru/view.aspx?id=455890>
3. Декларація «Про загальні засади державної молодіжної політики в Україні». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2859-12>
4. Лагутін В.Д. (1996). Людина і економіка: соціоекономіка. Київ: Просвіта. 1996. 336 с.
5. Лібанова Е. М. (2010). Соціальна орієнтація ринкової економіки як передумова консолідації успільства URL: <http://dspace.nbuv.gov.ua/handle/123456789/27456?show=full>
6. Львов Д.С. Экономика развития. Москва: Экзамен, 2002. 512 с.
7. Пархоменко Ю. М. (2016). Соціальне інвестування в системі забезпечення якості життя населення. URL: <https://abstracts.donnu.edu.ua/article/view/2391>

8. Про затвердження Державної цільової соціальної програми “Молодь України” на 2016-2020 роки та внесення змін до деяких постанов Кабінету Міністрів України. Постанова Кабінету Міністрів України від 18 лютого 2016 р. № 148. URL: <https://www.kmu.gov.ua/npas/248881138>
9. Садула Л.М., Плукар Л.А., Серватяк У.Б. Теоретичні аспекти управління людськими ресурсами // Економіка і управління. 2019. № 2. С. 26-31.
10. Цілі сталого розвитку. URL: <http://www.sd4ua.org/shho-take-stalij-rozvitok/>

References

1. Derzhavna molodizhna polityka v Ukraini // Ofitsiinyi sait Ministerstva molodi ta sportu Ukrainy. URL: <http://dsmsu.gov.ua/index/ua/material/48626>
2. Derzhavna molodizhna polityka v Ukraini: sotsialno-pedahohichnyi aspekt. URL: <https://www.bibliofond.ru/view.aspx?id=455890>
3. Deklaratsiia «Pro zahalni zasady derzhavnoi molodizhnoi polityky v Ukraini». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2859-12>
4. Lahutin V.D. (1996). Liudyna i ekonomika: sotsioekonomika. Kyiv: Prosvita. 1996. 336 s.
5. Libanova E. M. (2010). Sotsialna oriientsiia rynkovoï ekonomiky yak peredumova konsolidatsii uspilstva URL: <http://dspace.nbuv.gov.ua/handle/123456789/27456?show=full>
6. Lvov D.S. Экономыка razvytyia. Moskva: Ekzamen, 2002. 512 s.
7. Parkhomenko Yu. M. (2016). Sotsialne investuvannia v systemi zabezpechennia yakosti zhyttia naseleennia. URL: <https://abstracts.donnu.edu.ua/article/view/2391>
8. Pro zatverdzhennia Derzhavnoi tsilovoi sotsialnoi prohramy “Molod Ukrainy” na 2016—2020 roky ta vnesennia zmin do deiakykh postanov

Kabinetu Ministriv Ukrainy // Postanova Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 18 liutoho 2016 r. № 148. URL: <https://www.kmu.gov.ua/npas/248881138>

9. Sadula L.M., Plukar L.A., Servatiak U.B. Teoretychni aspekty upravlinnia liudskymy resursamy. *Ekonomika i upravlinnia*. 2019. № 2. S. 26-31.
10. Tsili staloho rozvytku. URL: <http://www.sd4ua.org/shho-take-stalij-rozvitok/>